

Toelichting op herzieningsverzoek S 13/00058 H

Edelhoogachtbaar College, edelhoogachtbare advocaat-generaal,

INLEIDING

Corina Bolhaar, haar zesjarige zoon Sharon en haar negenjarige dochter Donna zijn op 4 maart 1984 door verwurging en messteken om het leven gebracht. Verzoeker werd, evenals twee anderen, verdacht van deze gruwelijke daad en werd aanvankelijk in verzekering gesteld, maar al na enige weken ontslagen uit de voorlopige hechtenis. Verzoeker had in die tijd een seksuele relatie met slachtoffer Bolhaar en kende haar kinderen goed. Dat verzoeker in de vroege ochtend van 4 maart 1984 bij Corina Bolhaar aan de deur is geweest was, ook tijdens zijn voorlopige hechtenis destijds, al bekend.

Verzoeker heeft altijd ten stelligste ontkend en de zaak is van meet af aan zwak geweest.

Kort voordat de zaak zou verjaren doet misdaadverslaggever Peter R. de Vries er alles aan om de zaak te heropenen. Hij benadert toenmalig hoofdofficier De Wit en politievoorlichter Elly Florax. Echter het OM voelt er niks voor, want zo wordt De Vries medegedeeld: er zijn geen nieuwe feiten. Maar opeens presenteert De Vries een nieuw feit. In een uitzending van Peter R. de Vries in 2002 over de zaak 'Bolhaar' wordt de verklaring van de ex-vriendin van verzoeker, Renetta van der Meer uitgezonden waarin zij zegt dat verzoeker tegen haar zou hebben gezegd dat hij ooit eens een "*wijf met twee koters*" had omgebracht. Uit een bij uw Raad ingediende nieuwe verklaring blijkt dat De Vries een ex van verzoeker heeft bezocht die aanvankelijk verklaarde niets te weten over de zaak, maar na een tweede bezoek van De Vries ineens met een belastende verklaring komt. Deze verklaring legt Van der Meer op aandringen van Peter R. de Vries ook af bij de politie. Het is deze verklaring die er voor zorgt dat er opnieuw een gerechtelijk vooronderzoek wordt geopend, die de verjaring van de moord/doodslag jegens verzoeker doet stuiten. Naar aanleiding van de uitzendingen van Peter R. de Vries waarin 'kroongetuige' Van der Meer haar verhaal doet en verzoeker als de duivel in persoon wordt neergezet volgen er meer getuigen. Onder andere verklaringen van een andere ex-vriendin en twee ex-medegedetineerden van verzoeker.

Uit de vooronderstelde seksuele escapades van De Vries met kroongetuige Van der Meer, verklaard door twee van de drie nieuwe getuigen bij het herzieningsverzoek aangeboden,

wil ik slechts een opmerking maken: verklaringen kunnen beïnvloed worden door intimiteit tussen boodschapper en ontvanger.

Uiteindelijk bestaat het bewijs, waarop verzoeker voor de moord op de twee kinderen door het hof wordt veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf, enkel en alleen uit getuigenverklaringen. Immers enig belastend technisch of tactisch bewijs ontbreekt.

BEWIJSMIDDELEN

De voor de bewezenverklaring gehanteerde bewijsmiddelen zijn:

- de verklaring van ex-vriendin Renetta van der Meer;
- de verklaring van ex-vriendin Wilhelmina van Wijk;
- de verklaring van een verbalisant over datgeen hij 18 jaar daarvoor zou hebben vernomen van ex-medegedetineerde Akkerman;
- de verklaring van ex-gedetineerde Wetzels.

GETUIGENVERKLARINGEN ALS ENIGE BEWIJS

Het bewijs in de zaak van verzoeker betreft dus uitsluitend getuigenverklaringen. Op de niet bevestigde getuigenverklaring van Van Wijk na (er zijn in de tuin nooit resten gevonden van een verbrande jas), betreft het getuigenverklaringen 'van horen zeggen', waarvan de bewijskracht aanzienlijk minder behoort te zijn. Verder is er geen enkel belastend technisch of tactisch bewijs. Dat is op zijn minst opmerkelijk te noemen in een dergelijk ernstige zaak met zo'n omvangrijke onderzoek. Daarnaast zijn allerlei belangrijke sporen, zoals onder andere nagelvuil en de nachtkleding van de slachtoffers, die ontlastend voor verzoeker hadden kunnen zijn, vernietigd. Overigens zijn alle getuigenverklaringen van ruim 17 jaar na dato. Dit is zeker in het geval van Van Wijk opmerkelijk te noemen nu zij in 1984 ook al uitgebreid heeft verklaard over deze zaak. Destijds heeft zij in het geheel niet gesproken over een jas met een vlek, laat staan een bloedvlek.

Als het bewijs slechts bestaat uit getuigenverklaringen die, door het ontbreken van enig technisch dan wel tactisch bewijs, op geen enkele wijze getoetst kunnen worden of steun kunnen vinden, dient er extra goed gekeken te worden naar de motieven die achter het afleggen van de getuigenverklaringen schuil kunnen gaan. Zeker ook in dit geval had dat dienen te gebeuren. Het zijn namelijk verklaringen die ten minste 17 jaar na dato zijn afgelegd. Bovendien is de verklaring van 'kroongetuige' Van der Meer afgelegd na

aandringen van Peter R. de Vries, voor wie met name de kijkcijfers een belangrijk criterium zijn voor het maken van zijn programma.

Kijkend naar het arrest van het hof moeten we tot de conclusie komen dat de gehanteerde bewijsconstructie een uiterst riskante was, met voor verzoeker ernstige gevolgen, namelijk een levenslange gevangenisstraf.

De getuigenverklaring van ‘kroongetuige’ Van der Meer, door het hof als bewijsmiddel gehanteerd, vond destijds geen steun of bevestiging in objectief feitelijke gegevens.

Deze steun of bevestiging is door het hof gezocht in de verklaringen van de drie andere getuigen, die ook ieder onafhankelijk van elkaar geen steun of bevestiging vinden in objectief feitelijke gegevens, doch slechts in onderling verband.

Het resultaat van deze bewijsconstructie is een bewezenverklaring die gebaseerd is op drijfzand en geen enkele bevestiging heeft in objectief feitelijke gegevens en daardoor volstrekt onbetrouwbaar.

Zoals nu blijkt had het rapport van Van Koppen in dit licht een voorspellend karakter en waren zijn waarschuwingen over het (on)betrouwbare karakter niet voor niets. Immers de inhoud van de bij het verzoekschrift ingediende nova blijken de visie van Van Koppen over de betrouwbaarheid van de als bewijsmiddel gehanteerde verklaringen te bevestigen.

VAN KOPPEN

Peter van Koppen waarschuwde in het rapport dat hij schreef ten behoeve van de zaak van verzoeker voor het gebruik van de uiteindelijk voor het bewijs gehanteerde getuigenverklaringen. In zijn visie betroffen het ernstig summiere en inconsistente verklaringen.

Ik citeer uit het rapport:

“De verklaringen van de vier getuigen zijn uiterst summier. Daardoor kunnen de verklaringen niet onderzocht worden aan de hand van omstandigheden waaronder de waarnemingen plaats vonden. De uitzondering daarop vormt de verklaring van Van Wijk. Haar verklaring is dermate weinig consistent, dat niet bepaald kan worden of een van de verklaringen juist zou kunnen zijn.”

en

“Bij het tot stand komen van in ieder geval drie van de vier verklaringen hebben de uitzendingen van Peter R. de Vries een grote rol gespeeld. Voor Van der Meer was de komst van De Vries de aanleiding

om haar verhaal te vertellen. Of door die komst haar gebeugen getriggerd is of dat die komst haar de gelegenheid bood om Hagemann een hak te zetten, kan op grond van het door mij onderzochte materiaal niet bepaald worden. Zowel de verklaringen van Akkerman als van Wetzels zijn tot stand gekomen na de uitzendingen. Daardoor kan een financieel motief niet zijn uitgesloten.”

en

“Elk van de verklaringen is afgelegd vele jaren nadat de waarneming zou hebben plaatsgevonden. Op die grond kan verwacht worden dat de getuigen slechts in staat zijn weinig details te vertellen. Maar dat tijdsverloop biedt ook ruime mogelijkheden tot zodanige veranderingen in de herinnering dat de verklaringen mogelijk weinig relatie meer met de werkelijkheid hebben. Tot slot kan bij geen van de vier getuigen worden uitgesloten dat zij op grond van bedreigingen bepaalde feiten niet vertellen of juist omdat zij een wraakmotief hebben onjuist verklaren.”

en

“Teder weldenkend persoon, je hoeft daarvoor geen rechtspsycholoog te zijn, ziet dat drie van de vier getuigen slechts verklaren dat Hagemann tegen hen heeft gezegd dat hij “het” gedaan heeft. Bij ieder weldenkend mens zal de gedachte ontstaan dat dit wel erg mager is. Mensen (verdachten en getuigen) kunnen immers zo veel zeggen en zij zullen toch met meer moeten komen dan een blote opmerking. Om met Hagemann te spreken: de tijden van heksenjacht en inquisitie zijn voorbij.”

Ter terechtzitting van het hof lichtte professor Van Koppen zijn rapport nog toe. Hij maakte daar onder andere de volgende opmerking:

“Je kunt twee versies bedenken. De ene versie is dat Peter R. de Vries met televisie-uitzendingen over de strafzaak komt en dat getuigen daarop netjes reageren. De andere versie is dat – ook omdat er een nogal prominente beloning in beeld kwam – getuigen reageren omdat het geld op kan leveren. Het lastige is dat je op grond van psychologische inzichten geen onderscheid kunt maken tussen deze twee situaties.”

BURUMA

Ook uw collega, prof. mr. Buruma, heeft in zijn noot bij het arrest van de zaak van verzoeker in cassatie d.d. 21 november 2006 nadrukkelijk laten blijken niet gelukkig te zijn met de wijze waarop de behandeling bij het hof is verlopen.

Zijn opmerkingen betroffen grotendeels de processuele kant van de zaak, maar ook Buruma maakte in zijn noot een opmerking over het bewijs. Zo stelde hij:

“dat de weerlegging van het hof inzake een belastende verklaring afgelegd door een medegedetineerde, onmogelijk als erg overtuigend kan worden aangemerkt.”

KNIGGE

Daarnaast wil ik nog een stukje citeren uit de conclusie van een advocaat-generaal van uw Raad, prof. dr. mr. Knigge, in de herzieningszaak van Lucia de B..

“Ik doel op de fouten die de rechter kan maken bij de selectie en de waardering van het bewijsmateriaal. Die selectie en die waardering is mede afhankelijk van de kennis en de kunde van de rechter. En daarmee kan van alles mis zijn. De gevolgtrekking die de rechter maakt, kunnen onlogisch zijn en de veronderstellingen waarvan hij uitgaat niet deugen. (...) De rechter is tenslotte ook maar een mens, en daarmee een bron van fouten.”

en

“Hoe dunner het bewijs en hoe zwakker de bewijsvoering hoe eerder nieuwe gegevens het vermoeden zullen wekken dat de beslissing niet deugt.”

CONCLUSIE

De belangrijkste getuigenverklaring die door het hof voor het bewijs is gebruikt is die van Renetta Van der Meer. En juist van deze verklaring wordt nu door drie getuigen die elkaar niet persoonlijk kennen onafhankelijk van elkaar gezegd, dat Van der Meer tegen hen alle drie heeft gezegd de belastende verklaring jegens verzoeker gelogen te hebben om verzoeker zo een hak te zetten.

Daarnaast verklaart Akkerman dat hij nooit met verzoeker heeft gesproken en dus ook onmogelijk iets van hem kan hebben gehoord over de zaak Bolhaar, dit in tegenstelling tot de door het hof als bewijsmiddel gehanteerde verklaring van een verbalisant.

Als laatste is er een opgenomen telefoongesprek met Wilhelmina van Wijk die zegt dat zij een beloning heeft ontvangen voor het afleggen van haar belastende verklaring, nota bene 17 jaar na dato, na eerst in 1984 niets belastends te hebben verklaard.

Het gaat hier om een veroordeling tot een levenslange gevangenisstraf. Voor een veroordeling tot de zwaarst mogelijke straf moet je als rechter wel heel erg zeker zijn van iemand zijn schuld. De vraag is of dat überhaupt mogelijk is op basis van slechts getuigenverklaringen, zonder enige bevestiging of steun van technisch of tactisch bewijs. In deze zaak was dit helaas wel voldoende voor het hof. Maar als dan nu blijkt dat er drie nieuwe getuigen onafhankelijk van elkaar verklaren dat de verklaring van Renetta van der Meer – de basisverklaring waarop de veroordeling rust – gelogen is, dan valt, door het ontbreken van technisch en tactisch bewijs, de toch al wankele grondslag van de veroordeling volledig weg en ontstaat in ieder geval het ernstig vermoeden dat verzoeker

zou zijn vrijgesproken indien de in het herzieningsverzoek gepresenteerde nova de rechter destijds bekend waren geweest.

Amersfoort, 24 september 2013

J. Peters